

Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz-Yeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Investigating Candidate Teachers' Self-Efficacy Perceptions in Terms of Different Variables

Abdurrahman EKİNCİ*
Mardin Artuklu Üniversitesi
M.Cevat YILDIRIM**
Mardin Artuklu Üniversitesi
Recep BİNDAK***
Gaziantep Üniversitesi
Ömer Murat ÖTER****
Mardin Artuklu Üniversitesi
Faysal ÖZDAŞ*****
Mardin Artuklu Üniversitesi
Mehmet Ali AKIN*****
Mardin Artuklu Üniversitesi

Özet

Eğitimin kalitesi, büyük ölçüde öğretmenlerin niteliğiyle doğru orantılıdır. Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin öz-yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Bu araştırma, tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evreni, 2011-2012 öğretim yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesinin son sınıfında öğrenim gören 804 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini, tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen farklı programlarda öğrenim gören 286 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Bu araştırmada kişisel bilgi formu ve araştırmacılar tarafından geliştirilen "Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz-Yeterlikleri Ölçeği (ÖAÖMİÖYÖ)" kullanılmıştır. Verilerin analizinde, betimsel istatistikler (aritmetik ortalama ve standart sapma), *t* testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırmada, öğretmen adaylarının

*Doç.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, aekinci74@yahoo.com

** Yrd.Doç.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mcevatyildirim@gmail.com

*** Yrd.Doç.Dr., Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi bindak@gantep.edu.tr

**** Öğr.Gör.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi metrmuratoter@hotmail.com

***** Yrd.Doç.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi faysalozdas@hotmail.com

***** Yrd.Doç.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi akina7215@hotmail.com

öğretmenlik mesleğine ilişkin öz-yeterlik algılarının öğrenciyi tanıma ve değerlendirme boyutunda orta, diğer dört boyutta ise iyi düzeyde olduğu saptanmıştır. Öğretmen adayları, özellikle "öğretmenlik sanatı" ve "iletişim ve sosyal yetkinlik" boyutlarında kendilerini daha yeterli görmektedirler. Buna göre, öğretmen adaylarının eğitiminde, "öğrenciyi tanıma ve değerlendirme" boyutuna daha fazla önem verilmesi gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen adayı; öğretmenlik mesleği; öz-yeterlilik

Abstract

The quality of education is highly directly proportional with teachers' quality. The purpose of this study is to examine teacher candidates' self efficacy perceptions in terms of different variables. This study was realized through descriptive survey model. The population of the study was composed of 804 students attending the last grade of Dicle University Ziya Gökalp Education Faculty in the academic year of 2011-2012. The study sample consisted of 286 teacher candidates selected through random sampling from different programs. Personal information form and "The Scale of Self-Efficacy of Teacher Candidates for Teaching Profession" (SSETCTP) developed by the researchers were used in the collection of the data. Descriptive statistics (mean and standard deviation), *t* test and one-way analysis of variance were employed in the analysis of the data. The results show that teacher candidates' self efficacy perceptions towards teaching profession are at medium level in terms of "recognizing and evaluating the student" dimension and at good level in terms of other four dimensions. Teacher candidates see themselves especially more adequate in "art of teaching" and "communication and social competency" dimensions. Thus, it can be said that more importance should be given to "recognizing and evaluating the student" in teacher training.

Keywords: teacher candidate, teaching profession, self-efficacy

Giriş

Öğretmenlik mesleği, diğer mesleklerin bilişsel ve devinişsel inceliklerinin öğretilme sürecinde oynadığı kilit rol nedeniyle "mesleklerin mesleği" olarak tanımlanmaktadır. Mesleki eğitimin ve mesleki yaşamın sağlıklı işlenmesi, öğretmen yetiştirme mekanizmasının sağlıklı oluşmasına ve işlenmesine bağlıdır (Türer, 2012). Eğitimin niteliği ve kalitesi de büyük ölçüde öğretmenlerin niteliğiyle doğru orantılıdır. Bu bakımdan öğretmenlerin, hem adaylık sürecinde hem de hizmet içinde, iyi bir biçimde yetiştirilmeleri gerekmektedir (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005; Şişman, 2007). Öğretmen yetiştirme sürecinde üzerinde durulması gereken birçok konu vardır. Bunlardan biri de öz-yeterliktir. Kazandırılması planlanan ve kazandırıldığı düşünülen yeterliklerden ise yetiştirilen öğretmen adayının kendisinin sahip olduğunu düşündüğü yeterliklerin neler olduğunun önemli ve anlamlı olduğu söylenebilir.

Öz-yeterlik, il defa Bandura (1977)'nin Sosyal Öğrenme Kuramında öne çıkan kavramlardan biridir. Öz-yeterlik algısı, "bireyin belirli bir performans göstermek için gerekli etkinlikleri organize edip yerine getirme kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısı" biçiminde tanımlanmaktadır (Bandura,

1986:391). Başka bir ifade ile öz-yeterlik algısı, bireyin işini etkili bir şekilde yapma kapasitesine ilişkin kendi inancıdır. Bu doğrultuda, öğretmen adayı açısından öz-yeterlik, öğretmenlik mesleğini etkili bir şekilde yapma kapasitesine ilişkin kendi yargısı ya da inancıdır.

Öz-yeterlik, bir sorun ya da istenmeyen bir durumla karşılaşan bireyin bu konuda ne kadar çaba harcayacağını ve bu sorunla ne kadar sürede yüz yüze kalabileceğini de belirlemektedir (Bikmaz, 2002). Acar'ın (2012), çeşitli yazarlardan (Donald 2003; Schunk ve Frank 2002; Snyder ve Lopez 2002) aktardığına göre öz-yeterlik, bireyin yeteneklerini ve becerilerini koordine etmek için yapabilecekleri hakkındaki inancı, belli alanlarda, durumlarda bireyin yeteneklerini deneyerek yapabileceğinin kapasitesi, sonucun ortaya çıkardığı davranışın icra edilmesi ve bireyin kendine duyduğu güven olarak ifade edilmiştir. Senemoğlu (2004) ise öz-yeterliği, "*bireyin farklı durumlarla baş etme, belli bir etkinliği başarma yeteneği ve kapasitesine ilişkin kendi hakkındaki yargısını, inancını ifade etmesi*" olarak tanımlamaktadır. Bireyler, hayatlarının her safhasında çeşitli güçlüklerle karşılaşabilirler. Bu güçlükler karşısında yeteneklerine inanmaları, özgüvenleri ve güçlükler karşısında sebat göstermeleri başarılı olmaları için fırsatlar doğurabilir.

Yapılan araştırmalar pedagojik eğitimin öğretmen adaylarının öz-yeterlilik inancını geliştirmede önemli etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur (Ekici, 2008; Tanel, 2013; Yüksel, 2014). Bireyin öz-yeterlik duygusunun gelişiminde örgün eğitim kurumları büyük bir öneme sahiptir. Özellikle öğretmenin, okul ortamında öğrencilerde öz-yeterlik duygusunun geliştirilmesinde en önemli rolü oynadığı inkâr edilemez bir gerçektir. Öğretmenin etkili ve başarılı bir öğrenme ortamını oluşturarak bu rolünü iyi bir şekilde oynayabilmesi ise mesleğine ilişkin öz-yeterlik inancına bağlıdır (Akkoyunlu, Orhan ve Umay, 2005). Öz-yeterlik düzeyleri yüksek olan öğretmenlerin; öğrencilerle etkili iletişim kurma, derslerde uygun öğretim tekniklerini seçme, öğrencilerin başarılarını artırma gibi konularında daha başarılı ve istekli olacakları ifade edilmektedir (Ekici, 2008).

Öz-yeterlik inancı bireyin amaçlarını, kararlarını ve yaşam biçimini belirlemektedir. Öz-yeterlik inancı sayesinde birey, kendi kapasitesi hakkında rahatlıkla karar verebilmektedir (Cantürk-Günhan ve Başer, 2007). Bireyin öz-yeterlik inancının yüksek olması, onun başarısını olumlu etkilemektedir. Öğretmenlerin öz-yeterliğine ilişkin yapılan çalışmaların daha çok çeşitli branşlardaki öğretmenlerin öz-yeterlik düzeylerine yönelik olduğu görülmektedir (Akkuş, 2013; Aktag, 2013; Çapa, Çakıroğlu ve Sarıkaya 2005; Gerçek ve diğ., 2006; Kiremit, 2006; Zayımoğlu-Öztürk, 2013). Öğretmenlerin genel çerçevede mesleki bakımdan öz-yeterliliği ile ilgili sınırlı sayıda çalışmanın yapıldığı anlaşılmaktadır (Çakır, Kan ve Sünbül 2006; Özdemir, 2008). Yüksek öz-yeterliliğe sahip öğretmenlerin eğitim-öğretime katkısının aşikarlığı ve öğretmen adaylarının öz-yeterliliklerinin eğitim ile geliştirilebildiği göz önüne alındığında öz-yeterlik ile ilgili çalışmaların önemi kendiliğinden ortaya çıkar. Bu bakımdan Eğitim Fakültelerinde verilen hizmet öncesi öğretmen yetiştirme eğitiminin sonuna gelmiş olan öğretmen adaylarının, öğretmenlik mesleğiyle ilgili genel

çerçeveadaki mesleki öz-yeterliklerine ilişkin algılarının tespit edilmesi öğretmen yetiştirme sistemine sağlayacağı katkı açısından önemli görülmüştür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin öz-yeterlik algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Bu genel amaca bağlı olarak şu sorulara cevap aranmıştır: 1-) Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algıları nasıldır? 2) Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algıları; cinsiyet, mezun olunan lise türü ve öğrenim görülen bölüm değişkenlerine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

Yöntem

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algılarının bazı değişkenler açısından karşılaştırılması amaçlandığından bu araştırma, tarama modeline dayalı olarak yürütülmüştür.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2011–2012 öğretim yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesinin son sınıfında öğrenim gören 804 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemi, tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen ve farklı programlarda (ilköğretim, ortaöğretim fen ve matematik, yabancı diller eğitimi bölümlerinde) öğrenim gören toplam 286 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada kişisel bilgi formu ve araştırmacılar tarafından geliştirilen "Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz-Yeterlikleri Ölçeği (ÖAÖMİÖYÖ)". ÖAÖMİÖYÖ'nün geliştirilmesi için öncelikle 2010–2011 öğretim yılında Dicle Üniversitesinde gerçekleştirilen Eğitim Fakültelerinin Öğretmen Yetiştirme Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında öğretmen adayı yeterliklerinin belirlenmesi çalışmayı sonuç raporundaki (Oral, Ekinci, Yıldırım, Öter, Özdaş ve Akın, 2011) maddelerden yararlanılarak 5'li likert tipi [çok yeterliyim, yeterliyim, kabul edilebilir düzeydeyim, kendimi geliştirmeliyim, kesinlikle kendimi geliştirmeliyim] şeklinde hazırlanan 50 maddelik bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bu maddelere ilişkin eğitim bilimleri alanı uzmanlarının (beş öğretim üyesi) görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda 40 maddelik taslak ölçek oluşturulmuştur. Ölçeğin geçerliliğini belirlemek için faktör analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda taslak ölçekteki tüm maddelerin toplam ölçek puanlarıyla anlamlı (.434–.610 arasında) korelasyon gösterdiği ve verilerin faktör analizine uygun olduğu (KMO katsayısı=0.901; Bartlett Testi $\chi^2 = 4210.7$ sd=496; $p < 0.01$) görülmüştür. Temel bileşenler analizi ile varimax döndürme yöntemi uygulanarak yapılan analizde maddelerin (29 madde) beş faktöre ayrıldığı, maddelerin faktör yükleri 45-.84 arasında değerlere sahip olduğu ve beş faktörün toplam varyansın %55.6'sını açıkladığı belirlenmiştir. Faktörler için belirlenen adlandırmalar ve faktörlerdeki madde sayıları ile faktörlerin açıklanan varyans değerleri sırasıyla şöyledir (Ek: 1): Öğretmenlik sanatı (yedi madde, %12.7), iletişim ve sosyal yetkinlik (altı madde, %12.4), öğrenme ve öğretme süreci (beş madde, %11), öğrenciyi tanıma ve değerlendirme (yedi madde,

%10.6), program bilgisi (dört madde, %8.9). Maddelerin toplamı için Cronbach Alpha iç tutarlık güvenilirlik katsayısı 83 olarak hesaplanmıştır. Faktörler için Cronbach Alpha iç tutarlık güvenilirlik katsayıları ise sırasıyla şöyle bulunmuştur: “.84”, “.84”, “.82”, “.82”, “.78”. Bu sonuçlar, ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayılarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Verilerin Analizi

Veriler, SPSS 17,0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analizde parametrik analiz tekniklerinin uygulanmasına yönelik varsayımların karşıladığı belirlenmiştir. Betimsel istatistikler (aritmetik ortalama, standart sapma) ve parametrik analiz tekniklerinden ilişkisiz örneklem *t* testi ve ANOVA (tek yönlü varyans analizi) teknikleri kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizinde anlamlı farklılığın görüldüğü durumlarda Scheffe çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi, 0.05 olarak kabul edilmiştir. Verilerin yorumlanması, “1.00–1.80: çok zayıf”, “1.81–2.60: zayıf”, “2.61–3.40: orta”, “3.41–4.20: iyi”, “4.21–5.00: çok iyi” şeklinde yapılmıştır.

Bulgular

Bulgular, araştırmanın amacına göre iki alt başlıkta açıklanmıştır.

Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz-Yeterlik Algıları

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algılarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma puanları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Algılarına İlişkin Puanlar

Boyut	N	$\bar{X}$	S
Öğretmenlik sanatı (ÖS)	286	3.79	.70
İletişim ve sosyal yetkinlik (İSY)	286	3.72	.74
Öğrenme ve öğretme süreci (ÖÖS)	286	3.45	.67
Öğrenciyi tanıma ve değerlendirme (ÖTD)	286	3.40	.74
Program bilgisi (PB)	286	3.42	.74

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algılarının ‘Öğrenciyi Tanıma ve Değerlendirme’ boyutunda orta, diğer dört boyutta ise iyi düzeyde olduğu saptanmıştır.

Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Öz-Yeterlik Algılarının Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algı puanlarının cinsiyet değişkeni açısından karşılaştırılmasına yönelik iki örneklemlili bağımsız gruplar *t* testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde, cinsiyet değişkeni açısından öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algıları arasında anlamlı fark bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Öz-Yeterlik Algılarının Cinsiyet Değişkeni Açısından Karşılaştırılması

Öz-Yeterlik Alt Boyutu	Bayan (n=146)	Bay (n=137)	t	P
	$\bar{X} \pm s$	$\bar{X} \pm s$		
Öğretmenlik sanatı	3.80±.68	3.76±.71	.50	.62
İletişim ve sosyal yetkinlik	3.78±.72	3.66±.75	1.42	.16
Öğrenme ve öğretme süreci	3.42±.62	3.49±.70	.96	.34
Öğrenciyi tanıma ve değerlendirme	3.40±.69	3.41±.78	.17	.86
Program bilgisi	3.45±.67	3.41±.81	.34	.64

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algı puanlarının mezun olunan lise türü değişkeni açısından karşılaştırılmasına yönelik bağımsız gruplar t testi sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Öz-Yeterlik Algularının Mezun Olunan Lise Türü Değişkeni Açısından Karşılaştırılması

Öz-Yeterlik Alt Boyutu	Sınavla Öğrenci alan Liseler (n=134)	Genel Lise (n=152)	t	P
	$\bar{X} \pm s$	$\bar{X} \pm s$		
Öğretmenlik sanatı	3.84±.68	3.74±.72	1.12	.26
İletişim ve sosyal yetkinlik	3.78±.71	3.67±.76	1.32	.19
Öğrenme ve öğretme süreci	3.44±.73	3.42±.66	.80	.42
Öğrenciyi tanıma ve değerlendirme	3.44±.73	3.37±.75	.80	.42
Program bilgisi	3.48±.70	3.36±.77	1.37	.16

Tablo 3'teki sonuçlara göre, sınavla öğrenci alan liselerden mezun olmuş öğretmen adaylarının öz-yeterlik ortalamalarının tüm alt boyutlarda genel liselerden mezun olmuş öğretmen adaylarının ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak, mezun oldukları lise türüne göre öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin öz-yeterlik algıları arasında görülen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı söylenebilir ($p > .05$).

Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algı puanlarının bölüm değişkeni açısından karşılaştırılmasına yönelik tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir. Tablo 4'te görüldüğü gibi öğrenim görülen bölüm değişkeni açısından öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algıları arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($F=5.122$; $p \leq .05$). ÖS boyutunda yabancı diller bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algıları, ortaöğretim alan öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre anlamlı derecede daha yüksektir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Öz-Yeterlik Algı Puanlarının Bölüm Değişkeni Açısından Karşılaştırılması

BOYUT	Bölüm	n	$\bar{X}$	S	F	p	Far
ÖĞRETMENLİK SANATI	Yabancı diller (a)	69	3.97	.64			
	İlköğretim (b)	169	3.76	.70	3.85*	.02	a-c
	Ortaöğretim (c)	48	3.62	.71			
İLETİŞİM VE SOSYAL YETKİNLİK	Yabancı diller (a)	69	3.95	.61			
	İlköğretim (b)	169	3.66	.75	4.61*	.01	a-b a-c
	Ortaöğretim (c)	48	3.61	.81			
ÖĞRENME- ÖĞRETME SÜRECİ	Yabancı diller	69	3.59	.62			
	İlköğretim	169	3.41	.65	2.03	.13	-
	Ortaöğretim	48	3.38	.77			
ÖĞRENCİYİ TANIMA VE DEĞERLENDİRME	Yabancı diller	69	3.54	.74			
	İlköğretim	169	3.38	.68	2.02	.14	-
	Ortaöğretim	48	3.27	.89			
PROGRAM BİLGİSİ	Yabancı diller (a)	69	3.63	.73			
	İlköğretim (b)	169	3.32	.73	4.51*	.01	a-b
	Ortaöğretim (c)	48	3.47	.74			

*: $p \leq .05$; Sd:2-283

Program Bilgisi boyutunda yabancı diller bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algıları ilköğretim bölümünde öğretim gören öğretmen adaylarına göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. İletişim ve sosyal yetkinlik' boyutunda ise yabancı diller bölümünde okuyan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algılarının, hem ilköğretim bölümünde hem de ortaöğretim alan öğretmenliği bölümünde okuyan öğretmen adaylarına göre anlamlı derecede yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algılarının düzeyi ve bu düzeyin cinsiyet, mezun olunan lise türü ve bölüm değişkenleri açısından ne düzeyde farklılaştığı belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının öz-yeterlik algıları öğretmenlik sanatı, iletişim ve sosyal yetkinlik, öğrenme ve öğretme süreci, öğrenciyi tanıma ve değerlendirme ve program bilgisi boyutlarında ele alınmıştır.

Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarının "öğrenciyi tanıma ve değerlendirme" boyutunda öz-yeterlik düzeylerinin orta düzeyde, diğer boyutlarda ise iyi düzeyde olduğu ve özellikle "öğretmenlik sanatı" ile "iletişim ve sosyal yetkinlik" alanlarında kendilerini daha yeterli gördükleri yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Örneklem grubunun eğitim fakültesi son sınıf öğrencileri olduğu dikkate alındığında; henüz uygulamalı eğitimlerini tamamlamadıkları, dolayısıyla öğrenciyi tanıma yeterliklerinin mevcut

olabileceği düşünülebilir. Bununla birlikte, öğretmen adaylarının eğitiminde, "öğrenciyi tanıma ve değerlendirme" alanına daha fazla önem verilmesi gerektiği söylenebilir.

Ayrıca araştırmada, öğretmen adaylarının cinsiyetleri ve mezun oldukları lise türleri açısından öz-yeterlik algılarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Literatürde öğretmen adaylarının cinsiyetleri ve mezun oldukları lise türü ile öz-yeterliklerine ilişkin algılarına dair araştırmalar incelendiğinde farklı bulgular elde edildiği görülmektedir. Bazı araştırmalarda cinsiyet ile öğretmenlik mesleğine ilişkin öz-yeterlik düzeyleri arasında algı farklılıkları olduğu yönünde bulgular elde edilirken (Akkuş, 2013; Brandon 2000; Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Demirtaş, Cömert ve Özer 2011; Gürbüz ve Kışoğlu 2007; Shahid ve Thompson 2001); bazı araştırmalarda öğretmen adaylarının öz-yeterlikleri ile cinsiyetleri arasında herhangi bir anlamlı algı farklılaşmasının tespit edilemediği görülmüştür (Bulut 2009; Çapa ve Çil 2000; Gerçek, Yılmaz, Köseoğlu ve Soran 2006; Yüksel, 2014; Zayimoğlu-Öztürk, 2013).

Mezun oldukları lisenin sınavla öğrenci olup olmamasına göre öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Öğretmen adaylarının mezun oldukları lise türlerine göre öz-yeterlik algılarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin literatür incelemesi de benzer şekilde sonuçlar vermektedir. Kiremit (2006), araştırmasında mezun olunan lise değişkenine göre, süper lise ve öğretmen lisesi mezunlarının öz-yeterlik algılarının diğer liselerden mezun olanlara kıyasla daha yüksek olduğu yönünde sonuçlar elde etmişken; Gerçek ve diğerleri (2006) biyoloji öğretmenlerinin öz-yeterliklerine ilişkin yaptığı araştırmada mezun olunan lise türünün öz-yeterlik üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açmadığı yönünde sonuçlar elde etmiştir.

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölüm değişkeni açısından öğretmenlik mesleği öz-yeterlik algıları arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Anlamlı fark, "öğretmenlik sanatı" , "iletişim ve sosyal yetkinlik" ve "program bilgisi" boyutlarında gerçekleşmiştir. Sonuçlar incelendiğinde, yabancı diller bölümünde öğrenim gören öğrencilerin "öğretmenlik sanatı" ve "iletişim ve sosyal yetkinlik" boyutlarındaki öz-yeterlik algılarının ortaöğretim alan öğretmenliği bölümünde öğrenim görenlere oranla anlamlı derecede daha yüksektir. Ayrıca yabancı diller bölümünde öğrenim gören öğrencilerin "iletişim ve sosyal yetkinlik" ve "program bilgisi" boyutlarındaki öz-yeterlik algılarının ilköğretim bölümünde öğrenim görenlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yabancı dil –dil bilim ve iletişim birbirleri ile iç içe disiplinler olduğu dikkate alındığında bunun beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. İlgili literatür incelendiğinde farklı sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Çapri ve Çelikkaleli'nin (2008) araştırmasında, öğrenim görülen program değişkeninin, öğretmenliğe ilişkin tutum üzerinde düşük düzeyde etkili olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığı yönünde sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca Yüksel (2014), çalışmasında, öğretmen adaylarının öz-yeterlilik inançlarının öğrenim gördükleri bölümlere göre anlamlı bir farklılık göstermediğini rapor etmiştir. Ancak, Kahyaoğlu ve Yangın (2007), ilköğretim öğretmen adaylarının öz-yeterliklerine yönelik yaptıkları çalışmada fen bilgisi öğretmen adaylarının (ilköğretim bölümündeki diğer alanlarda öğrenim gören öğretmen adaylarına kıyasla) öz-

yeterlik düzeylerinin daha yüksek olduğu yönünde sonuçlar elde etmişlerdir. Farklı üniversitelerde öğrenim gören öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmada (Zayımoğlu-Öztürk, 2013) sosyal ilgiler bölümü öğretmen adaylarının oldukça yüksek öz-yeterlik düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Elde edilen farklı görüşlerin temel sebeplerini örneklem guruplarının farklılığına bağlamak mümkündür. Bununla birlikte çelişkili gibi görülen bu bulguların farklı ülkelerde yapılmış öğretmen öz-yeterliliği ile ilgili araştırma bulgularının ele alındığı çalışmalarda da (Waytt, 2014)rapor edildiği görülmektedir.

Kimi çalışmaların bulgularına göre öğretmen adaylarının öz-yeterlilik düzeylerinin akademik başarı ile pozitif ilişkili olduğu (Azar, 2010; Möller ve diğ., 2009), kimi çalışma bulgularına göre ise anlamlı ilişki olmadığı (Zayımoğlu-Öztürk, 2013; Yüksel, 2014), öğrenim görülen üniversiteye göre öz-yeterlilik düzeylerinin farklılaştığı (Zayımoğlu-Öztürk, 2013) elde edilmiştir. Bir başka çalışmanın bulgularına göre, öğretmen adaylarının kendilerini yeterli düzeyde görmeleri ile öğretmenlik mesleğini icra etmedeki etkililikleri arasında pozitif yönde bir ilişki vardır (Şahin, Zade ve Direk 2009). Başka bir deyişle öğretmen adayının kendisini mesleki açıdan yeterli düzeyde görmesi etkili bir öğretmen olma imkânını da artıracaktır. Bu bakımdan öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeylerinin tespiti, hizmet öncesi öğretmen eğitiminin niteliği ve sorunlarının tespitinde önemli veriler sunacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Öğretmen adaylarının "öğrenciyi tanıma ve değerlendirme" boyutunda öz-yeterlik düzeylerinin orta düzeyde bulunması, öğretmen adaylarının daha nitelikli ve daha fazla bir zaman dilimine yayılmış bir uygulama eğitimini almalarını gerektiğini göstermektedir. Pedagojik alan eğitiminin (örneğin sınıf yönetimi dersinin) öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarını geliştirmede anlamlı etkiye sahip olduğu düşünüldüğünde öğrenim sürecinde öz-yeterlilik geliştirme odaklı çalışmaların önemi kendiliğinden ortaya çıkar. Bu bağlamda uygulama eğitimine yönelik yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Araştırmacılar ise öğretmen adaylarının öz-yeterliklerine yönelik derinlemesine veriler elde etmek amacıyla nitel araştırmalar yapabilirler.

Literatürde öğretmen adaylarının cinsiyetleri, mezun oldukları lise türü ve öğrenim gördükleri bölüm değişkeni açısından öz-yeterliklerine ilişkin algılarına dair araştırmalar incelendiğinde farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuç, daha fazla sayıda katılımcı ile çalışmaların yapılması, yapılan araştırmaların nitel verilerle desteklenmesi ve meta analiz çalışmaları ile verilerin daha geniş şekilde analiz edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Kaynakça

- Acar, T. (2012). *Öz yeterlilik (self-efficacy) kavramı üzerine*. 6 Temmuz 2012 tarihinde http://www.parantezegitim.net/Bilgi_Bank/Oz_yeterlik_T.Acar_.pdf adresinden alınmıştır.
- Akkoyunlu, B., Feza, O. ve Umay, A. (2005). Bilgisayar öğretmenleri için "Bilgisayar öğretmenliği öz yeterlik ölçeği" geliştirme çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 1–8.

- Akkuş, Z. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özyeterlik inanç düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir çalışma. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 102-116.
- Akpınar, B. (2011). *Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: Data Yayınları.
- Azar, A. (2010). Ortaöğretim fen bilimleri ve matematik öğretmen adaylarının öz yeterlilik inançları. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 235-252.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84, 191-215.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, pp 391.
- Bıkmaz, H. F. (2002). Fen öğretiminde öz yeterlik inancı ölçeği. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 1 (2), 197-210.
- Brandon, D. P. (2000). Self-efficacy: Gender differences of prospective primary teachers in Botswana. *Research in Education*, 64, 36-43.
- Bulut, İ. (2009). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi: Dicle ve Fırat Üniversitesi örneği. *Dicle Üniv. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 13-24.
- Cantürk-Günhan, B. ve Başer, N. (2007). Geometriye yönelik öz-yeterlik ölçeğinin geliştirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 68-76.
- Çakır, Ö., Kan, A. ve Sünbül, Ö. (2006). Öğretmenlik meslek bilgisi ve tezsiz yüksek lisans programlarının tutum ve özyeterlik açısından değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 36-47.
- Çapa, Y., Çakıroğlu, J. ve Sarıkaya, H. (2005). The development and validation of a Turkish version of the teachers' sense of efficacy scale. *Eğitim ve Bilim*, 30 (137), 74-81.
- Çapa, Y. ve Çil, N. (2000). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16, 69-73.
- Çapri, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen Adaylarının Öğretmenliğe İlişkin Tutum ve Mesleki Yeterlik İnançlarının Cinsiyet, Program ve Fakültelerine Göre İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (15), 33-53.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 207-237.
- Demirtaş, H., Cömert, M. ve Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 36 (159), 96-111.
- Ekici, G. (2008). Sınıf yönetimi dersinin öğretmen adaylarının öğretmen öz-yeterlik algı düzeyine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 98-110.
- Gerçek, C., Yılmaz, M., Köseoğlu, P. ve Soran, H. (2006). Biyoloji öğretmen adaylarının eğitiminde öz-yeterlik inançları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 57-73.

- Gürbüz, H. ve Kışoğlu, M. (2007). Tezsiz yüksek lisans programına devam eden fen-edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları: Atatürk Üniversitesi örneği. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 71–83.
- Kahyaoğlu, M. ve Yangın, S. (2007). İlköğretim öğretmen adaylarının mesleki öz-yeterliklerine ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 73–84.
- Kiremit, H. Ö. (2006). *Fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin biyoloji ile ilgili öz-yeterlik inançlarının karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Möller, J., Pohlmann, B., Koller, O. & Marsh, H.W. (2009). A meta-analytic path analysis of the internal/external frame of reference model of academic achievement and academic self-concept. *Review of Educational Research*, 79, 1129-1167.
- Oral, B., Ekinci, A., Yıldırım, M. C., Öter, Ö. M., Özdaş, F. ve Akın, M. A. (2011). *İlköğretim öğretmen adaylarının mesleki ve özel alan yeterlikleri*. Eğitim Fakültelerinin Öğretmen Yetiştirme Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi (Ed. A. Ekinci, Ö. M. Öter), Dicle Üniversitesi.
- Özdemir, S. M. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretim sürecine ilişkin öz-yeterlik inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 14(54), 277–366.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Pegem Akademi, pp 230.
- Shahid, J. & Thompson, D. (2001). *Teacher efficacy: A research synthesis*. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, 10-14 April, Seattle, WA.
- Şahin, F. S., Zade, B. M. ve Direk, H. (2009). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve yaşam doyum düzeyleri. XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Ege Üniversitesi, 1–3 Ekim, İzmir.
- Şişman, M. (2007). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tanel, R. (2013). Prospective physics teachers' self-efficacy beliefs about teaching and conceptual understandings for the subjects of force and motion. *Journal of Baltic Science Education*. 12(1), 6-20.
- Türer, A. (2012). *Türkiye’de öğretmen yetiştirme ve sorunlar-I*. 6 Temmuz 2012 tarihinde <http://public.cumhuriyet.edu.tr/aturer/ogretmenyetistirme.html> adresinden alınmıştır.
- Wyatt, M. (2014). Towards a re-conceptualization of teachers' self-efficacy beliefs:tackling enduring problems with the quantitative research and moving on. *International Journal of Research & Method in Education*, 37(2), 166–189.
- Yüksel, İ (2014). Investigating the impact of classroom management course on self-efficacy levels: An experimental study on pre-service teachers. *Eğitim ve Bilim*, 39(171), 259-269.
- Zayımoğlu-Öztürk, F. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences-JSS*, 12(3), 545-565.

*Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin
Öz-Yeterlik Algularının Çeşitli Değişkenler Açısından
İncelenmesi*

Ek 1. Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Öz-Yeterlik Ölçeği

Faktör adı	Maddeler	Faktör Yüklü	Açıklanan Varyans (Özdeğer)	Cronbach α
Öğretmenlik sanatu	İnsan ilişkilerinde sabırlı olma	.76	12.7 (3.68)	.84
	Eleştiriye açık olma hususunda	.68		
	İnsanlara rehberlik etmekten hoşlanma hususunda	.66		
	Bir konuyu başkası ile paylaşmaktan hoşlanma hususunda	.65		
	Herhangi bir konuyu sunarken muhatabımın düzeyini dikkate almada	.64		
	Muhatap olduğum bir soruyu ayrıntısı ile açıklamada	.64		
İletişim ve sosyal yetkinlik	Özgüven duygusuna sahip olma	.54	12.4 (3.59)	.84
	Sosyal ortamlarda aktif rol oynamada	.78		
	Girişimci bir yapıya sahip olma	.74		
	Okul-aile işbirliğinin geliştirilmesinde	.71		
	Söz, jest ve mimik uyumunu sağlayarak konuşabilmede	.69		
	Açık, anlaşılır ve akıcı konuşabilmede	.63		
Öğrenme ve öğretme süreci	Yerel ağız ve argo kullanmaksızın konuşabilmede	.51	11.0 (3.19)	.82
	Öğretimi planlamada nelere dikkat edilmesi gerektiğini bilmede	.77		
	Öğrenme-öğretme ortamının düzenlenmesinde nelerin dikkate alınması gerektiğini bilmede	.72		
	Öğrenme etkinliklerinin gerektirdiği ders materyallerini seçip kullanabilmede	.68		
	Branşıma ilişkin uygun ders materyallerini oluşturabilmede	.62		
Öğrenciyi tanıma ve değerlendirme	Uygun öğretim yöntem ve tekniklerini uygulayabilmede	.60	10.6 (3.08)	.82
	Öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin nasıl tespit edileceğini bilmede	.84		
	Öğrencinin ön bilgilerini harekete geçirebilmede	.63		
	Öğrencinin kendisini ve çevresini tanımasına rehberlik edebilmede	.55		
	Ders dışı etkinliklerin nasıl yapılacağı konusunda	.53		
	Öğrenci gelişimini izlemeye yönelik araçların (öğrenci ürün dosyası, öz değerlendirme ve akran değerlendirme formu gibi) nasıl kullanılacağını bilmede	.52		
Program bilgisi	Öğrencilerin derse etkin katılımını sağlayabilmede	.51	8.9 (2.58)	.78
	Gelişim ilkelerini ve özelliklerini bilmede	.45		
	Eğitim programının felsefesini bilmede	.80		
	Eğitim sisteminin dayandığı temel değerleri ve ilkeleri bilmede	.78		
Program bilgisi	Branşıma ait öğretim programının içeriğine ilişkin bilgiye sahip olmada	.63		
	Eğitim sisteminin dayandığı genel amaçları bilmede	.55		
Maddelerin tümü için açıklanan varyans oranı: %55.6; Cronbach Alpha: .83				